

3. Бессарабов Б.Ф., Лозюк Л.В., Миролюбова А.Н. и др. Перспективы целенаправленного синтеза биологически активных веществ. Тез. докл. Всесоюзн. научн. конф., Львов 21-22 мая 1987.-С.122-123.

4. Лозюк Л.В., Миролюбова А.Н., //УІ съезд Укр. Микробиол. О-ва.-Киев:»Наукова думка», 1984.-С.206-207.

І. Р. СВИСТЕЛЬНИК ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У 20-30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

(повідомлення перше)

У статті проаналізовано репертуар медичної літератури для галузі фізичної культури і спорту у 20-30-х роках ХХ століття. Представлено відомих науковців – авторів книг, брошур, науково-методичної літератури, яка була надрукована у різних видавництвах і активно сприяла розвитку інформаційного забезпечення у ВНЗ фізкультурного профілю.

Ключові слова: медична література, інформаційне забезпечення, видавництва.

В статье проанализирован репертуар медицинской литературы периода 20-30-х годов ХХ века. Представлены книги, брошюры, научно-методическая литература авторства известных ученых, изданная в разных издательствах, которая способствовала развитию информационного обеспечения вузов физкультурного профиля.

Ключевые слова: медицинская литература, информационное обеспечение, издательства.

The repertoire of medical literature of period in 20-30 of XXth century age is analysed in the article. Books, brochures, scientifically-methodical literature of authorship of the known scientists, published in different publishing houses, are presented, which was instrumental in development of the informative providing of institutes of higher of athletic type.

Keywords: medical literature, informative providing, publishing houses.

Актуальність. Медицина як галузь знань становить собою комплекс із понад 200 спеціальних наук, кожна з яких має свій предмет та свої методи досліджень. Значний сегмент цього комплексу має тісні зв'язки із галуззю фізичної культури і спорту. Інформаційне забезпечення цього сегмента до сьогодні не було предметом спеціального дослідження, зокрема не з'ясовано типологічні характеристики медичної літератури 20-30-х рр. ХХ ст., використуваної у фізичній культурі і спорті. Таке дослідження допоможе повніше вивчити міжгалузеві зв'язки фізичної культури і спорту, починаючи з перших етапів їх наукового оформлення.

Мета дослідження полягає в історико-теоретичному дослідженні репертуару медичної літератури для галузі фізичної культури і спорту 20-30-х років ХХ століття.

Матеріали дослідження. Медична література, як і медична галузь, має давню історію. Вона пов'язана з формуванням медичної науки та практики охорони здоров'я. Тематико-типологічні особливості медичної літератури змінювалися відповідно до рівня соціально-економічного розвитку суспільства, технічних досягнень, загального рівня культури: від початків зцілення людей і започаткування гігієнічних знань до появи спочатку рукописної, а потім друкованої медичної книги. З давніх часів відомими є рукописні лікувальники, травники, які впродовж кількох десятиліть були практично єдиним різновидом медичної книги. Їх зміст складався з переліку різних хвороб, засобів їх подолання і лікування, списків цілющих лікарських рослин [1]. Тематика виданої упродовж віків медичної літератури дуже розмаїта: від лікарської справи до гігієни, фармакології, повивального мистецтва та жіночих хвороб. Лише поодинокі видання були присвячені діагностиці, терапії, хірургії, внутрішнім і дитячим хворобам. За типологічними ознаками переважна більшість медичних книг були науково-популярними, оскільки популяризували

гігієнічні знання. Водночас за своєю тематикою та стилем викладу такі книги призначалися не для фахівців медичної галузі – лікарів, а широкому загалу читачів: вони містили елементарні відомості про попередження хвороб, будову людського тіла. Наукова медична книга з'явилася значно пізніше завдяки блискучим ученим-медикам, зокрема І. М. Сеченову (фізіологу, засновнику природничого напрямку у психології), І. І. Мечнікову (розробнику основ порівняльної патології), І. П. Павлову (засновнику вчення про вищу нервову діяльність) та ін. Поряд з науковими книгами у ХІХ столітті з'явилися й довідкові видання – медичні енциклопедії, атласи. Переважно вони були перекладними, але користувалися широким попитом.

У системі охорони здоров'я, що сформувалася після 1918 року одразу було створено організаційні передумови для розвитку книговидавництва. На це була спрямована діяльність видавничої секції при Народному комісаріаті охорони здоров'я, завдяки якій було сформовано широку мережу книговидавництва і книгорозповсюдження та у період з 1919 до 1922 року надруковано 202 назви медичних книг і брошур. Видання медичної літератури здійснювали також й інші організації, зокрема медична секція наукового відділу Держвидаву, видавництво „Практическая медицина”.

1928 року для друкування медичної книги було створене спеціалізоване видавництво – Державне медичне видавництво (Держмедвидав). Воно мало видавати спеціалізовану медичну літературу та санітарно-просвітницькі видання. Це стало великим кроком до впорядкування медичного книговидавництва, адже видавництву були надані права самостійної державної організації. Друкування медичної літератури здійснювало у ці роки ще одне державне видавництво – „Физкультура и спорт”, яке забезпечувало спеціалізованою літературою галузь фізичної культури і спорту.

Головним політичним завданням медичної літератури на початку 20-років було здійснювати просвітницьку роботу серед населення з питань санітарії та особистої гігієни. До цієї літератури ставили певні вимоги: у книзі фактичний матеріал за темою мав висвітлювати історію питання та його сучасний стан, надавати практичні рекомендації щодо профілактики та лікування хвороб із застосуванням досягнень сучасної науки, містити бібліографічні посилання та ілюстративний матеріал (рисунок, таблиці, графіки тощо). Таким чином, автору наукового чи навчального видання необхідно було здійснювати ретельну підготовку рукопису до друку.

В середині 20-х років особливу увагу приділяли питанням гігієни фізичного виховання. Першою науковою розробкою, яка заклала фундамент для розвитку спортивної гігієни, стала монографія В. В. Гориневського „Гигиена физических упражнений” (1925). У ній було здійснено науковий аналіз особистої гігієни спортсмена, охарактеризовано гігієнічні основи окремих видів спорту. У ті роки в самостійну галузь науки виокремлювалася й лікувальна фізична культура: вчені-медики та лікарі-практики на чолі з відомим науковцем І. М. Саркізовим-Серазіні обґрунтовували можливість використання фізичних вправ для лікування різних захворювань; у наукових дослідженнях з анатомії та фізіології був накопичений матеріал, який у подальшому дозволив глибоко вивчати біологічні основи фізичного виховання. Були науково обґрунтовані комплекс ГПО та основи загальної фізичної підготовки для досягнення високих спортивних результатів у будь-якому виді спорту. Це дозволило розробити методику навчання і спортивного тренування на основі педагогіки, психології, а також низки медико-біологічних наук.

1925 року було проведено першу Всесоюзну науково-методичну конференцію. Наступні науково-методичні конференції відбулися 1927 та 1929 року і розглядали питання формування системи теорії та методики фізичного виховання. Наукові дослідження цих років стали підґрунтям для перших підручників і навчальних посібників з фізіології, лікарського контролю, теорії, історії та методики фізичного виховання, окремих видів спорту.

На початку 30-х років розпочали вивчати планування тренувальних занять і навантажень у спорті. Вагомий внесок у наукове обґрунтування системи фізичного виховання здійснила наукова школа Державного центрального інституту фізичної культури (Москва) на чолі з професором В. В. Гориневським, який вважав, що спорт, гімнастика та

загартування є дієвим чинником педагогічного впливу на тих, хто займається спортом та зміцнює здоров'я. Його наукові праці з теорії і методики фізичного виховання, спортивного тренування, лікарського контролю та гігієни стали фундаментальними для науки в галузі фізичної культури і спорту. Професор уперше застосував багатоаспектні дослідження (антропометричні, фізіологічні, психологічні) та довів необхідність спільної роботи лікаря і педагога. У своїй науковій праці він рекомендував використовувати спорт як засіб фізичного виховання юнацтва. В „Руководстве по физической культуре и врачебному контролю для сотрудников и врачей” (1935), а також у книзі „Здоровье физкультурника” (1938) професор В. В. Гориневський детально обґрунтував методи проведення лікарсько-педагогічного контролю за спортсменами.

Інститут сформував ще одну наукову школу – зі спортивної медицини під керівництвом С. П. Летунова. Вчений створив лабораторію лікарського контролю, яка досліджувала проблеми оздоровчого значення рухової активності, вплив занять фізичною культурою та спортом на здоров'я людей, здійснювала діагностику стану тренуваності, лікарсько-педагогічні спостереження тощо. Завдяки дослідженням С. П. Летунова і його учнів, зокрема щодо оцінювання функціонального стану і тренуваності спортсмена, з проблеми „спорт і серце”, „спорт і вік”, спорт поступово завойовував високі позиції. Запропоновані основи комплексного лікарського обстеження спортсменів були узагальнені та опубліковані у книзі М. Д. Мінкевич „Врачебные исследования физкультурников” (1931).

На той час у Центральному державному науково-дослідному інституті фізичної культури здійснювали наукові дослідження І. О. Крячко, М. І. Петров, В. В. Стрельников, О. Д. Новиков, Н. О. Лупандіна та ін. У 30-х роках науковці інституту видали дві збірки з основ фізичного виховання: „Физкультура зимой” і „Физкультура летом” (автори О. О. Жемчужников, М. М. Шашкевич та М. С. Козлов).

Запровадження комплексу ГПО забезпечило широке залучення мас до занять фізичними вправами, у зв'язку з чим виникла потреба в науковому обґрунтуванні гігієнічних основ масової фізичної культури. У 30-ті роки цей напрям досліджень був пріоритетним у Ленінградському державному науково-дослідному інституті фізичної культури (ЛНДІФК). Інститут розпочав свою діяльність на базі створеної 1930 року клініки соціального здоров'я. Клініка мала необхідне обладнання і відповідно підготовлені кваліфіковані медичні кадри. При клініці функціонувала лабораторія гігієни, завідував якою професор О. О. Мінх – автор фундаментальних підручників з гігієни для студентів медичних і фізкультурних ВНЗ. В науково-дослідній лабораторії клініки здійснювали поглиблені наукові дослідження й студенти. У цей період ЛНДІФК разом з Державним інститутом фізичної культури імені П. Ф. Лесгафта видав низку методичних посібників та практикумів для вчителів фізичної культури та викладачів ВНЗ. Тут же була сформована наукова школа, яка згуртувала видатних учених: засновника фізіології спорту, професора А. М. Крестовнікова (видав перший підручник з фізіології спорту (1939) [2]; провідного фахівця з лікувальної фізичної культури В. К. Добровольського („Учебник инструктора по лечебной физической культуре”); відомого травматолога, професора М. І. Куслика. Засновником наукової школи біохімії спорту був М. М. Яковлев. Він досліджував гормональну регуляцію обміну речовин у м'язах. Завдяки М. М. Яковлеву побачили світ монографія, перші підручники та методичні вказівки з біохімії спорту саме для студентів інститутів фізичної культури. Плідно працював у ЛНДІФК також О. Б. Гандельсман (здійснював наукові дослідження з фізіології).

Висновки. Формування системи охорони здоров'я у 20-ті роки ХХ ст., чіткі вимоги до перших медичних видань, створення мережі книговидання та книгорозповсюдження медичної літератури, широке залучення населення до занять фізичними вправами сприяли створенню науково-дослідних інститутів фізичної культури і спорту, які почали здійснювати наукове обґрунтування форм і методів масової фізичної культури і активно провадити медико-біологічні дослідження. Водночас з'явилися перші наукові видання – підручники з фізіології спорту, лікувальної фізичної культури, біохімії спорту, які стали підґрунтям інформаційного забезпечення у ВНЗ фізкультурного профілю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фролов В. В. Медицинская книга / В. В. Фролов. – Режим доступа : <http://www.hi-edu.ru/e-books/>.
2. Критика и библиография // Теория и практика физической культуры. – 1952. – Т. 15, вып. 4. – С. 98-99.

Л.І.СОПЛЬНИК, Я.В.ШЕВЧУК,
Л.А.ЯНКОВСЬКА

БЕЗПЕКА НА ТРАНСПОРТІ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПОПЕРЕДЖЕННІ ДЕМОГРАФІЧНИХ ВТРАТ

Аналізуються особливості виникнення дорожньо-транспортних пригод у Карпатському регіоні. Окреслюються заходи, спрямовані на підвищення рівня безпеки на транспорті з метою попередження демографічних втрат.

Ключові слова: дорожньо-транспортні пригоди, безпека, демографічні втрати, попередження.

Анализируются особенности возникновения дорожно-транспортных происшествий в Карпатском регионе. Очерчиваются мероприятия, направленные на повышение уровня безопасности на транспорте с целью предупреждения демографических потерь.

Ключевые слова: дорожно-транспортные приключения, безопасность, демографические потери, предупреждения.

The features of origin of road accidents in the region of Carpathians are analyzed. Measures, directed on the increase of strength security on a transport with the purpose of warning of demographic losses, are outlined.

Keywords: road accident, safety, demographic losses, warnings.

Безпека на транспорті відіграє виняткову роль у життєдіяльності суспільства. Вона, безумовно, є важливим фактором соціально-економічного зростання територіальних суспільних систем – міських і сільських поселень, регіонів та й держави в цілому. Адже, транспортні засоби, розвиток транспортної інфраструктури мають великий позитивний вплив на економіку країни, створюють зручність і комфорт для людей. Але, її винятковість виражається насамперед у тому, що вона є детермінантом попередження демографічних втрат. Відомо, що високий рівень небезпеки на транспорті, зокрема аварійність транспортних засобів та виникнення дорожньо-транспортних пригод (ДТП) забирають багато людських життів, вносячи свою лепту у скорочення приросту населення. Тому встановлення безпеки на транспорті вимагає виняткової уваги сучасних дослідників, управлінців і практиків господарювання. Особливо актуальним це питання є у Карпатському регіоні, де інфраструктурні транспортні системи зношені майже на 80%, що провокує виникнення ДТП.

Зазначимо, що експлуатація транспорту, його розвиток супроводжується виникненнями ДТП, катастроф, аварій поїздів, літаків, морських та річкових транспортних засобів, що часто призводить до загибелі людей.

Аварія — небезпечний техногенний випадок, що виникає на об'єкті, певній території або акваторії що приводить до загрози життю і здоров'ю людини, а також руйнування будівель, споруд, устаткування і транспортних засобів, порушенню виробничого або транспортного процесу, а також до нанесення збитку природному довкіллю. Зокрема, до аварій відносяться руйнування споруд і технічних пристроїв, вживаних на небезпечному виробничому об'єкті, неконтрольований вибух і викид небезпечних речовин. Якщо аварія створює загрозу життю або здоров'я людей або викликає людські жертви вона носить назву — катастрофа [1].

Згідно з розмірами та заподіяною шкодою розрізняють легкі, середні, важкі та особливо важкі аварії. Особливо важкі аварії призводять до великих руйнувань та